

Nedgang i jordbruksinntektene på Østlandet i 2023

Gårdbrukerne på Østlandet hadde i gjennomsnitt kr 356 400 i jordbruksinntekt i 2023, en nedgang på 40 prosent fra 2022. Dårlige kornavlinger og kostnadsøkning på flere viktige innsatsfaktorer pregere resultatet. Kornbrukene hadde en kraftig nedgang i økonomisk resultat. Bruk med produksjon av storfekjøtt, korn og svin, og melkeproduksjon fikk også mye lavere jordbruksinntekt. Østlandets flatbygder hadde størst nedgang i årsverksinntekt blant alle landsdelene.

Dette går fram av NIBIOs årlige driftsgranskinger. I 2023 var det med 330 bruk fra Østlandet i undersøkelsen som omfattet 938 bruk totalt for 2023. Det som her kalles jordbruksinntekt, er vederlag til alt jordbruksarbeid og egenkapital per årsverk.

Stor nedgang i jordbruksinntekt

Jordbruksinntekten til østlandsbonden ble på 356 400 kroner i gjennomsnitt. Resultatet gikk mest ned på flatbygdene hvor nedgang var 48 prosent, mens «andre bygder» fikk 8 prosent lavere inntekt enn året før. Jordbruksinntekten i 2023 var henholdsvis kr 350 400 og kr 362 800 i de to områdene. 2023 er det året med nest lavest jordbruksinntekt for østlandsbøndene siden 2014, om en ser på inntektene siste 10-årsperiode i faste 2023-kroner.

Stabile produsentpriser for flere jordbruksprodukter

Produsentprisen uten tilskudd økte for flere husdyrprodukter, og mest for sauekjøtt med 14 prosent. Prisen på kumelk og geitemelk gikk begge ned med 2 øre, og kukjøtt fikk også en svak nedgang på 2 prosent.

For kornprisene var det en økning på 6 prosent for bygg og 8 prosent for hvete. Havre hadde tilnærmet lik pris som i 2022. Potetprisen var uendret fra året før. Sammenlignet med prisutviklingen fra 2021 til 2022 var det dårligere prisutvikling for de fleste produkter.

Reduserte avlinger

2023 var det et svært dårlig kornår på Østlandet. Det var stor avlingsnedgang for alle kornslag fra 2022 til 2023, både på flatbygdene og i «andre bygder».

På Østlandet ble hveteavlinga 287 kg per dekar i 2023, eller 46 prosent lavere enn året før. Det var avlingsnedgang også for bygg og havre med henholdsvis 45 og 40 prosent. Det ga 304 kg per dekar for bygg og 288 kg for havre.

Avlingsnivået var relativt likt i både på flatbygdene og i «andre bygder». Avlingsnedgangen var derimot størst på flatbygdene, grunnet er svært godt kornår i 2022.

For Østlandet under ett hadde potetavlingen i 2023 en svak nedgang i forhold til året før. Avlingene var høyest på flatbygdene i 2023 med ca. 2 672 kilo per dekar. Registrerte grovfôravlinger i 2023 ligger lavere enn avlingsnivå i 2022 både på flatbygdene og i «andre bygder», og nedgangen var størst på flatbygdene med 12 prosent.

Tilskuddene økte

I 2022 gikk summen av tilskudd opp med 25 prosent for brukene på Østlandets flatbygder og med 27 prosent i «andre bygder». Kulturlandskapstilskudd og drifts, grunn og distriktstilskudd var ordningene som økte mest i prosent i begge regioner. Tilskudd utgjør henholdsvis 25 og 38 prosent av produksjonsinntektene for flatbygder og «andre bygder».

Sammensetningen av produksjonsinntektene

Sammensetningen av produksjonsinntektene er forskjellig for flatbygdene og «andre bygder». På flatbygdene er inntektene fra fjørfehold inkludert egg den største, etterfulgt av svinehold med henholdsvis 17 og 14 prosent av inntektene. Deretter kommer melk (7%) og storfeslakt (7%). Sau og andre dyr betyr lite. I «andre bygder» er det melk (18%) og storfeslakt (11%) som er viktigst. Fjørfe (9%) og sau (2%) kommer deretter.

Inntekter fra planteproduksjon gikk ned med 34 prosent på Østlandet i 2023. På flatbygdene utgjør inntekten fra planteproduksjon 25 prosent av samlede produksjonsinntekter. Korn utgjorde 60 prosent av

planteinntektene i 2023 på flatbygdene. I «andre bygder» kommer 14 prosent av produksjonsinntektene fra planter (ned 7 prosent fra 2022), og 39 prosent av dette er fra korn.

Produksjonsinntekten gikk ned 5 prosent på flatbygdene, men opp 2 prosent i «andre bygder». Inntekter fra husdyrhold steg med 5 prosent på flatbygdene og 2 prosent i «andre bygder». Melkeinntektene gikk ned med 14 prosent i flatbygdene og økte med 13 prosent i «andre bygder». Ettersom melkeprisen var relativt stabil fra 2022 til 2023 er det endring i omsatt melk som forklarer endringen fra 2022 til 2023.

På Østlandet var det nedgang i inntekter fra storfe- og sauekjøtt og økning for fjørfe og slaktegris. Inntektene fra slaktegris øker med 13 prosent og inntekter fra fjørfe øker med 31 prosent.

Ingen endring i arbeidsinnsats

Samlet arbeidsinnsats i jordbruket var relativt stabil for driftsgranskingsbrukene på Østlandet. Det gjennomsnittlige timeforbruket for driftsgranskingsbruk på Østlandet var 2 263 timer og 2 660 timer for henholdsvis flatbygdene og «andre bygder».

Kostnadene økte

Kostnadene i jordbruket økte med elleve prosent på flatbygdene og fjorten prosent i «andre bygder». I 2023 var det variable kostnader som økte mest.

Variable kostnader økte med 18 prosent på flatbygdene og 20 prosent i «andre bygder» og utgjorde henholdsvis kr 1 216 700 og kr 857 300. Fôrvarer er en stor kostnadspost i begge regioner og utgjør om lag halvparten av de variable kostnadene og økte med 14 prosent på flatbygdene og 15 prosent i «andre bygder». Såvarer hadde en økning i begge regioner med henholdsvis 8 prosent og 11 prosent for flatbygder og «andre bygder». I begge regioner gikk kostnadene til kjøp av dyr opp for de fleste husdyrslaga. For flatbygdene var det kjøp av fjørfe som økte mest med 46 prosent. For «andre bygder» var det kjøp av storfe som økte mest, med en økning på 39 prosent. Utgifter til handelsgjødsel hadde en økning på 32 prosent på flatbygder og 28 prosent på «andre bygder».

Faste kostnader økte både på flatbygdene og i «andre bygder», og ble på henholdsvis kr 1 236 800 og kr 1 109 800. Avskrivninger utgjorde 35 prosent av de faste kostnadene i flatbygdene og 37 prosent i «andre bygder». Begge regioner hadde økning i avskrivninger, og størst var økningen i «andre bygder» der den var på 10 prosent. Kostnader til elektrisk kraft gikk ned med en prosent på flatbygdene, men gikk opp fem prosent i «andre bygder». For drivstoff var det en kostnadsøkning på 9 prosent for flatbygder, men en nedgang på 2 prosent for «andre bygder». Kostnader til leid arbeid og maskinleie økte med 7 prosent for flatbygdene og med 16 prosent for «andre bygder».

Variasjon i lønnsomhet mellom driftsformer

Melkebruk utgjør fortsatt en stor gruppe i landbruket på Østlandet, og resultatene fra denne driftsformen gir store utslag på resultatet for hele materialet. Bruk med «melk og storfekjøtt» på flatbygdene hadde kr 457 600 i årsverksinntekt, en nedgang på 23 prosent fra året før. I «andre bygder» var det en nedgang på 30 prosent, og det ga en årsverksinntekt på kr 337 800.

«**Storfekjøtt**» som gruppe i driftsgranskningene, teller 14 bruk på flatbygdene og 19 bruk i «andre bygder». Driftsformen hadde en nedgang i årsverksinntekt på 15 prosent i flat-bygdene og på 16 prosent i «andre bygder». For flatbygdenes del var resultatet kr 301 900 i årsverksinntekt, og i «andre bygder» kr 327 900.

Mange bruk på Østlandet har **kornproduksjon** eller korn i kombinasjon med andre produksjoner, og kornåret 2023 var svært krevende for østlands-bonden. Kornbrukene i begge regionene fikk mye lavere kornavlinger i 2023 enn tidligere år. Flatbygdene hadde en kraftig nedgang i årsverksinntekten og ble stående med kr 0 i jordbruksinntekt. I «andre bygder» ble årsverksinntekten på kr minus 40 800.

Andre driftsformer med **kombinasjoner med korn** hadde en liknende utvikling i inntekt fra 2022. «Korn og gris», som tradisjonelt har vært en lønnsom driftsform, oppnådde kr 401 000 i inntekt, eller 45 prosent mindre enn året før. For de andre kombinasjonene er det for få observasjoner i hver gruppe til at det blir publisert resultater.

Sauekjøttproduksjonen på Østlandet foregår mest i «andre bygder». Bruk med ensidig sauekjøttproduksjon i denne landsdelen hadde en økning på tre prosent i årsverksinntekt fra 2022, og oppnådde kr 284 300. Det var omtrent det samme arbeidsforbruket på denne gruppen, og en økning i omsatt mengde sau- og lammekjøtt på 12 prosent. Prisene på sau- og lammekjøtt gikk opp med 5 prosent.

Økte investeringer

Nettoinvesteringen på østlandsgårdsbrukene sett under ett har vært forholdsvis høye siste ti-årsperiode. I 2023 var det nettoinvesteringer på kr 181 200 på flatbygdene og kr 271 600 i «andre bygder». For begge er dette en nedgang fra året før. Det er positive nettoinvesteringer for alle typer eiendeler i flatbygder. For «andre bygder» er det negative nettoinvesteringer for skurtresker, yrkesbil og vannanlegg. Nettoinvesteringene er størst for driftsbygninger i begge regioner.

Jordbruksfradrag gir inntektsvirkning

Redusert skatt for landbruket ved hjelp av jordbruksfradrag er et virkemiddel fastsatt i jordbruksoppgjørene. Maksimalt fradrag i 2023 var kr 195 000. Av driftsgranskingsdeltakerne på Østlandet var det 55 prosent som oppnådde maksimalt fradrag, mens 11 prosent ikke hadde noe jordbruksfradrag i det hele tatt fordi jordbruksdrifta gikk med underskudd. Dette er noen færre med maksimalt fradrag og noen flere uten fradrag enn i 2023. Deltakerne på østlandsbrukene hadde i 2023 et gjennomsnittlig jordbruksfradrag på kr 149 500.

Nettoinntekt og gjeld

Brukerfamiliens samlede inntekter for 2023, fratrukket rentekostnader og kårutgifter, var kr 1 256 400 i Østlandets flatbygder og kr 1 291 800 i «andre bygder». Det er en nedgang på 25 prosent i flatbygdene og 11 prosent i «andre bygder». Brukene i flatbygdene hadde høyere rentekostnader enn brukene i «andre bygder». I 2023 hadde begge regionene en stor økning i betalte renter, og økningen var størst på flatbygdene med 59 prosent. Beløpene var kr 246 800 og kr 184 500 for henholdsvis flatbygdbrukene og brukene i «andre bygder».

Gjeldsprosenten til brukene i flatbygdene i 2022 var 44, eller ett prosentpoeng mer enn i 2022. Brukene i «andre bygder» har forholdsvis mindre gjeld og hadde en gjeldsprosent på 39 ved slutten av 2023. Dette er ett prosentpoeng mindre enn året før.

Definisjon av de ulike regionene

Det som kalles Østlandet, omfatter fylkene Østfold, Akershus, Innlandet, Buskerud, Vestfold og Telemark. Det som omtales som flatbygder, er lavlandet rundt Oslofjorden og områdene langs de store sjøene og vassdragene sør på Østlandet. Flatbygdene omfatter også ravinelandskap og andre arealer som er langt fra flate. «Andre bygder» er områder som normalt har litt dårligere klimatiske forhold for plantevekst enn flatbygdene. Skogs-, dal- og fjellbygder hører hjemme i «andre bygder». En kommune er vanligvis ikke delt mellom regionene.

Driftsgranskningene skal være representative for landbruket i de ulike regionene, men kan ikke sies å være representative ned på fylkesnivå.

Undersøkelsen er en regnskapsstatistikk som bygger på skatteregnskap omgjort til driftsregnskap. Det hentes også data om produksjon og tilskudd fra ulike registre. Gårdbrukerne gir supplerende opplysninger om arbeidsforbruk, avlinger og beitetider.

Resultatmål

Driftsgranskningene bruker mange resultatmål. Det som her kalles jordbruksinntekt, er vederlag til alt jordbruksarbeid og egenkapital per årsverk. For å beregne dette, trekkes kostnader ved jordbruksproduksjonen, inkludert avskrivninger, ifra samlede produksjonsinntekter i jordbruket. Deretter legger en til kostnader til leid hjelp og trekker ifra jordbrukets andel av gjeldsrenter og kårutgifter. For å få resultatet per årsverk, må tallet deles på medgåtte arbeidstimer og multipliseres med 1 845 som er antallet timer i et jordbruksårsverk.

Skattejustert vederlag er vederlaget til arbeid og egenkapital korrigert for inntektseffekten av jordbruksfradraget. Alle som driver jordbruk i egen regi, kan benytte dette fradraget ved skatteligningen så lenge næringsinntekten er positiv. Se under.

Næringsinntekt er det som ellers kalles driftsoverskudd. Driftsoverskuddet er produksjonsinntekter minus kostnader. Til kostnadene regnes varekjøp, vedlikehold, avskrivninger, forsikringer, lønninger, energi- og leiekostnader og administrasjon, men ikke rentekostnader.

Familiens nettoinntekt er samlet overskudd fra alle næringer, lønn, pensjoner, sykepenger og renter, fratrukket gjeldsrenter og verdien av kårtytelser til tidligere eier.

Kontaktperson ved NIBIO

Håvard Rønningen Graarud

Rådgiver, divisjon Kart og statistikk

Telefon: 412 84 067

E-post: havard.graarud@nibio.no

Kristin Bue Jahn

Rådgiver, divisjon Kart og statistikk

Telefon: 465 43 805

E-post: kristin.bue.jahn@nibio.no

Ordforklaringer

Jordbruksinntekt blir målt som lønn til alt arbeid og rente på egenkapital per årsverk.

Produksjonsinntekt er inntekter fra plante- og/eller husdyrproduksjonene.

Jordbruksfradraget er skattelette i form av et ekstra fradrag i alminnelig inntekt.

Nettoinntekt er alle inntekter til brukerfamilien både i og utenfor bruket med fradrag for gjeldsrenter og kår.

Alle verdier i teksten er oppgitt i nominelle verdier.

Jordbruksinntekt per årsverk à 1845 timer for Østlandet og landet i perioden 2014 – 2023

